

Rozloučení

Václav Veber (31. 8. 1931–24. 5. 2016)

Když jsem se v samém závěru května dozvěděl, že 24. května 2016 zemřel v nedožitých 85 letech Václav Veber, nemohl jsem tomu nejprve uvěřit. Docent Veber byl tolik let pevnou součástí mého profesního života, že jsem si nijak nepřipouštěl možnost jeho odchodu. K našemu prvnímu setkání došlo hned v úvodním semestru mého studia na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v roce 1996 a zápis v indexu s datem 17. prosince 1996, potvrzující úspěšné absolvování specializační přednášky *Moderní dějiny Ruska I.*, byl jedním z prvních, který jsem získal. Docházka na Veberovu přednášku zároveň určila mé další směřování – moderní dějiny Ruska se mi staly jasnou profesní specializací, a tím se cítím k Václavu Veberovi pevně připoután. Vedl moji diplomovou práci, oponoval doktorskou disertaci a následně jsme byli deset let kolegy na Univerzitě Pardubice.

Václav Veber se narodil 31. srpna 1931 v Kojetíně, vesničce poblíž Havlíčkova Brodu. Záhy se s rodinou přestěhoval do Hradce Králové, na jehož předměstí žil až do svých vysokoškolských studií. Studoval a maturoval na klasickém osmiletém gymnáziu v Hradci Králové. V letech 1950–1953 absolvoval Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy, obory čeština, dějepis a občanská nauka. Následně pokračoval v aspirantském studiu na filozofické fakultě, které dokončil v roce 1962. Jak bylo tehdy zvykem, mezi absolvováním vysokoškolského studia a začátkem aspirantury musela uplynout jistá doba, kterou Veber vyplnil výukou na pedagogické fakultě. Po získání kandidatury věd přednášel nejnovější dějiny na filozofické fakultě, kde se také roku 1967 habilitoval. Jak sám přiznával, vždy se zajímal o politiku a politické dějiny, což mu později zkomplikovalo život.

Veberova kandidátská práce a první publikovaná kniha byla o hospodářských dějinách (*Postavení dělnické třídy v českých zemích 1924–1929*, Praha 1965), k nimž ho směřoval jeho školitel, profesor Arnošt Klíma. Veber ovšem v druhé polovině 60. let přešel na pole moderních ruských dějin, které se mu staly celoživotní specializací. Jeho práce o Leninovi (*K Leninovu pojetí socialismu. Poslední období Leninova života a práce*, Praha 1967) byla na svou dobu v mnoha směrech průkopnická, neboť se na Leninovo dílo nedívala dogmaticky, pracovala s ním jako s pramenem a byla pojata jako zřejmá obžaloba stalinismu. Nicméně docent Veber na ni pohlížel po letech silně kriticky a nijak zvlášť se jí nepýšnil, neboť mezitím se názorově s komunismem zcela rozešel a svůj tehdejší revisionismus pokládal za zcela nedostačující. Stejně tak v době, kdy jsem ho poznal, důsledně odmítal používat titul kandidáta věd – CSc. Je-li řeč o komunismu, v době Veberových studií a vědeckých

začátků prakticky nebylo možné vyhnout se kontaktu s KSČ. Veber byl řadovým členem strany od poloviny 50. let, zároveň po roce 1956 smýšlel o stranické politice silně kriticky a, dle vlastních slov, s radostí přijal vyloučení ze strany v roce 1969, které bylo odpovědí na jeho publikační činnost a projevovaný nesouhlas se srpnovou okupací.

Nástup normalizace ovšem pro Vebera znamenal také nucený odchod z fakulty v roce 1970, což jej zasáhlo mnohem víc. Byl rozeným učitelem a odříznutí od pedagogické činnosti nesl těžce. Až do roku 1974 mohl ještě pracovat v Scénografickém ústavu, kde mimo jiné vyučoval, jako jediný historik na pracovišti, dějiny pantomimy. V následujících patnácti letech již čekaly na pana docenta pouze dělnické profese. Byl přidělen „na převýchovu“ jako skladník do Pragovky; tam si ovšem dovolil nenastoupit a našel si zaměstnání odečítače a seřizovače elektrických hodin. Vedle toho se věnoval svému celoživotnímu koníčku – fotbalu, který se mu stal na řadu let i druhou profesí. Veber měl vždy rád míčové hry a fotbal zvláště; angažoval se jako trenér v žákovském fotbalu a po vynuceném odchodu z filozofické fakulty začal trénovat malé spartány a v mládežnické kopané se pohyboval až do roku 1989. Nejprve ve Spartě Praha, později v Bohemians Praha. Chuť psát a publikovat ho neopustila ani tehdy a po složitých peripetiích mu byla vydána kniha *Malá učebnice kopané* (Praha, 1984).

V roce 1990 byl docentu Veberovi umožněn návrat na pražskou filozofickou fakultu. Profesní rehabilitace mu jistě byla zadosti učiněním. Znovu mohl učit a svobodně publikovat, navíc se mu podařilo v rámci Ústavu světových dějin založit Seminář východoevropských dějin. Jak se však ukázalo během několika let, atmosféra na fakultě a různé zákulisní zájmy příliš neprospívaly studiu východní Evropy. Studenti sice projevovali o témata z východoevropských dějin trvalý zájem, k udržení existence semináře to však nestačilo. Jako student historie na fakultě jsem byl na přelomu tisíciletí přímým svědkem postupné transformace semináře vedoucí v jeho zánik a vím, že z tohoto výsledku byl docent Veber upřímně zklamán. Na druhou stranu odchod z FF UK mu umožnil nastartovat od roku 2000 další fázi pedagogického působení na Univerzitě Pardubice. Zde pod Ústavem historických věd založil magisterský specializační modul Soudobé dějiny a po letech nepřijemné řevnivosti, s kterou se setkával v Praze, si skutečně užíval přátelské prostředí na pardubické fakultě. Když se na jaře 2015 rozhodl definitivně odejít do penze, byl stále plný elánu a nezdálo se mi, že by v průběhu let ztratil chuť přednášet a psát. Pouze dospěl k závěru, že nastal čas ukončit další etapu života.

Václav Veber měl dar slova mluveného i psaného. Jeho přednášky byly poutavé, často i vtipné a byla na nich jasně patrná obrovská šíře Veberových znalostí literatury. Podobně tomu bylo s jeho texty, vždy čtivými, ale nikdy podbíživými. Václav Veber ve svých pracích vždy jasně prezentoval svůj názor. Byl přesvědčen, že historik z podstaty své práce nemůže být nestranný, je zodpovědný veřejnosti, a tudíž „angažovaný“; jinými slovy musí vynášet soudy a čtenářům podat jasný obraz minulých dějů. S tímto přístupem se nejednou dostal

do názorové konfrontace s dalšími historiky a řada jeho tezí nebyla přijímána jednoznačně pozitivně. Na druhou stranu, jeho knihy si vždy našly cestu k širokému publiku a obvykle se dočkaly vícero vydání. V druhé polovině 90. let i po roce 2000 Veber zažíval opravdu publikační žeň a jeho práce z moderních ruských dějin důstojně reprezentovaly českou historickou rusistiku, která nutně potřebovala oživení. Z nejvýznamnějších jmenujme monografie *J. V. Stalin – stručný životopis* (Praha 1996), *Mikuláš II. a jeho svět* (Praha 2000), *Komunistický experiment v Rusku 1917–1991 aneb Malé dějiny SSSR* (Praha 2001), *Leninova vláda. Rusko 1917–1923* (Praha 2003), *Nikita na trůně. Chruščov v čele SSSR v letech 1953–1964* (Praha 2014), *Rudý car. Stalin v čele Sovětského svazu v letech 1924–1953* (Praha 2016). Spolupracoval na velmi úspěšných *Dějínách Ruska* (Praha 1996), které se dočkaly šesti vydání. Ve svém pojetí ruských dějin se dopracoval k jasné definici sovětského režimu jako totalitární, teroristické diktatury, přičemž její kořeny v podstatné míře viděl v politické kultuře carského Ruska. V tomto směru navazoval na historika Jana Slavíka, který ho jasně inspiroval a jehož dílo v 90. letech pomáhal rehabilitovat.

Ačkoli nejvíce „doma“ byl docent Veber na poli ruských dějin, podílel se také na kolektivních *Dějínách Rakouska* (Praha 2002), do kterých napsal část o Rakouské republice, a především razil cestu novým tématům. Napsal *Dějiny sjednocené Evropy* a přednášel dějiny evropské integrace, jejímž byl (někdy až nekritickým) příznivcem. S příchodem nového tisíciletí a přechodem do Pardubic se stále více zaměřoval na nejnovější československé dějiny a v jejich rámci na problematiku 3. odboje. K němu organizoval přednáškové cykly už na FF UK a také těsně spolupracoval s Ústavem pro studium totalitních režimů, kde se uplatnila řada jeho studentů z Prahy i Pardubic. Z jeho publikací o československých dějinách jmenujme především *Osudové únorové dny* (Praha 2008) a *Třetí odboj. ČSR v letech 1948–1953* (Pardubice 2014). Výzkum 3. odboje mu byl v posledních letech výraznou prioritou a byl přesvědčen, že česká historiografie zde má neomluvitelný dluh.

Ještě jednu osobní poznámku na závěr. Být studentem docenta Vebera neslo s sebou specifické rysy. Pan docent byl vždy otevřen diskuzi, ochotně poradil, současně však očekával aktivitu a samostatnost. Nepatřil k těm, kteří by studentovi „dýchali za krk“; dával nám širokou volnost a automaticky předpokládal, že se budeme snažit. Vybízeli nás k publikování: anotace, recenze, později dílčí studie – to pro něho byla samozřejmost, kterou očekával od svých žáků již během studia. Jelikož sám byl velice pracovitý, nebylo vždy snadné přizpůsobit se jeho tempu. Setkávat se s docentem Veberem znamenalo kontakt s nesmírně vyrovnaným, vždy pozitivně naladěným a optimisticky smýšlejícím člověkem. Prakticky nikdy si nestěžoval, ani se nerozčiloval. Vždy si vybavím jeho vlídný úsměv a laskavý přístup. Pane docente, budete mi chybět.